

Mainuš, František

Obchod s vlněnými a bavlněnými tkaninami ve druhé polovině 18. století

In: Mainuš, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v XVIII. století*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, pp. 171-181

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119118>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

OBCHOD

S VLNĚNÝMI A BAVLNĚNÝMI TKANINAMI VE DRUHÉ POLOVINĚ 18. STOLETÍ

V předcházejících kapitolách jsme se na několika místech zmiňovali o obchodu se sukny. Většinu tohoto zboží prodávali moravští a slezští obchodníci v zemích rakouské monarchie. Přímý zahraniční vývoz nebyl v poměru k velikosti soukenické produkce příliš rozsáhlý. Mnohem více moravských a slezských suken se dostávalo do zahraničí prostřednictvím obchodníků uherských, polských, rakouských a jiných. Již od druhé poloviny 17. století se stát zajímal o rozložení obchodu, zejména zahraničního. Z moravského prostředí lze vzpomenout např. státní akce z roku 1727—28, jejímž výsledkem byla první celozemská statistika o soukenické výrobě. Statistika sloužila jako podklad pro změny v celní politice. Státní úřady, majíce k dispozici přehled o moravském soukenictví, zamýšlely upravit dovoz cizího vlněného zboží, aby chránily domácí výrobu a omezily výdaje za zahraniční výrobky. Obchodnictvo nebylo v žádném případě nadšeno merkantilistickou politikou státu, zejména pokud se dotýkala omezování obchodu s cizinou. Tomu, kdo se věnoval obchodu s různými produkty bez ohledu na jejich původ, šlo v první řadě o zisk a každý zásah do obchodního podnikání musel připočítávat k pasivům. Proto obchodníci reagovali podrážděně, chtěl-li stát po nich dobrozdání ve snaze omezovat zahraniční dovoz. Např. obchodníci z Jelení Góry odpověděli slezskému komerčnímu kolegiu na otázku, zda je dovoz anglických vlněných tkanin škodlivý místní výrobě suken a cajků, rozhodným ne, dokládajíce své stanovisko mnoha argumenty.¹ Obchodníci byli mnohem více zainteresováni na státních akcích, které měly za úkol rozšířit zahraniční vývoz. V první polovině 18. století byly položeny počátky soustavné hospodářské expanse rakouské monarchie na Balkán a do Itálie otevřením přístavů Terstu a Rjegy a jejich budováním v obchodní střediska. Balkánský poloostrov a další země ovládané tureckou říší s rozsáhlými odbytovými možnostmi se stal již v průběhu 2. poloviny 18. století závažným činitelem pro moravské a slezské vlnářství.

Tisíce moravských soukeníků zhotovovalo ročně tolik zboží, že prodej

¹ SAO, král. úřad 13/57. Odpověď kupců z Jelení Góry vřatislavskému komerčnímu kolegiu z 31. července 1739.

suken v sousedství, v Uhrách, v Rakousích a také v cizině byl předpokladem jejich existence. Moravský manufakturní úřad, vzniklý v polovině 18. století, považoval za jeden z hlavních úkolů hledání nových odbytišť a rozšiřování již existujících. Z iniciativy manufakturního úřadu podnikl jeho vedoucí zaměstnanec, schopný inspektor Prokop, několik cest po Itálii, Uhrách a Polsku, zkoumajе tam odbytové možnosti pro moravské výrobky; mj. také pro vlněné tkaniny, navazuje známosti v kruzích tamního obchodnictva.² Výsledků těchto cest využila moravská půjčovní banka, která byla od svého založení v polovině 18. století po 15 let největším moravským vývozcem zboží všeho druhu. Faktori banky dojednávali s obchodníky v Uhrách, v Sedmíhradsku, v Itálii, ve Vídni a v jiných městech smlouvy na dodávku suken, flanelu, harasu apod. V Itálii měla banka stálého odběratele v obchodním domě z Janova, „Iore et Malvano“, jemuž posílala vojenská sukna. Avšak tento obchodní dům v roce 1758 upadl a banka pozbyla několik tisíc zlatých.³ V Itálii však měly větší naději na odbytné tkaniny, které tam v těchto letech posílala moravská půjčovní banka a v pozdějších desetiletích také mnozí moravští a slezští obchodníci a manufakturní podnikatelé. Sukna a jiné vlněné tkaniny nacházely lepší odbytné v Uhrách a v Sedmíhradsku. Půjčovní banka udržovala spojení s četnými obchodníky v Rábu, Pešti, Varadině a v mnoha dalších městech. Tito obchodníci zpravidla pro ni opatřovali vlnu a odebírali za ni sukna, harasy a lněné tkaniny. Podle bilance z roku 1763 dlužilo bance 17 sedmíhradských a 40 uherských obchodníků několik desítek tisíc zlatých za toto zboží.⁴ V rozsáhlých prostorách Uher, Sedmíhradska a Banátu se otvíraly pro podnikání půjčovní banky neomezené možnosti. V těsné spolupráci s půjčovní bankou vykonal inspektor Prokop další cesty do Sedmíhradska a Banátu a jeho zkušeností bylo okamžitě využito. Půjčovní banka se stala akcionářem obchodní společnosti, založené v temešvářském Banátě. V Bělehradě byl zřízen sklad vlny a v mnoha dalších městech pracovali pro banku komisionáři, prodávající moravské výrobky, hlavně vlněné a polovlněné tkaniny. Velký rozmach obchodního podnikání a slibné počátky průmyslového podnikání moravské půjčovní banky po roce 1764 slábly, když se do jejího vedení dostala židovská společnost, která pozbyla státní pomoci. Nové vedení mělo potíže i s obchodem v Uhrách a Sedmíhradsku. Např. v roce 1766 si chtěla banka zřídit v Pešti

² A. Fournier, *Handel und Verkehr in Ungarn und Polen um die Mitte des 18. Jahrhunderts*. AÖG, sv. 69, 1887; též, *Eine amtliche Handlungsreise nach Italien im Jahre 1754*, tamtéž, sv. 73, 1888. Cesta inspektora Prokopa a hr. Podstatského-Lichtenštejna do Itálie stála 2742 zl. a zaplatil ji moravský manufakturní úřad. SAB, Gub. Dodatky č. 469 — Zpráva ze 17. ledna 1755.

³ HkA, fasc. 61. Bilance půjčovní banky z roku 1763.

⁴ Tamtéž.

sklad suken, avšak tamější obchodnictvo protestovalo a dosáhlo toho, že stát nepovolil založení skladu.⁵

Význam banky jako vývozce moravských vlněných tkanin dokazují nejlépe čísla o jejím obratu. Za 25 let činnosti odebrala od moravských soukeníků a manufaktur za 292 288 zl. suken. Jihlavského sukna bylo koupeno za 58 808 zl., z Třebíče, Telče a Moravské Třebové za 88 652 zl. Od soukeníků ze Svitav, Bojkovic a Klobouk půjčovní banka koupila za 63 192 zl. vlněného zboží. Jejimi sklady prošlo za 77 793 zl. suken z první brněnské soukenické manufaktury, která byla po několik let vedena v režii této instituce. Půjčovní banka vyvezla ještě více polovlněného zboží. Pro ni pracovali početní tkalci z Mohelnice, Moravské Třebové, Šternberka, Rousínova aj. a od nich odebrala za 966 179 zl. harasů, popř. jiných druhů vlněných a polovlněných tkanin.⁶ Je nutno připomenout, že do roku 1764 bylo obchodní podnikání banky nejživější, a do té doby byla většina výrobků, uváděných v bilanci za 25 let činnosti, koupena od moravských producentů. Za čtvrt století svého trvání půjčovní banka odebrala a prodala na vnitřních i zahraničních trzích za 2 511 605 zl. rozličného zboží. Vlněné a polovlněné tkaniny tvořily více než polovinu z této částky.⁷

Státní orgány, ať už ústřední ve Vídni, či ostatní, sledovaly se vzrůstajícím zájmem prodej moravských a slezských suken, flanelů a cajků na trzích v sousedních zemích. Nešlo jim jen o zvýšení přímého vývozu do zahraničí. Obchodníci z Vídně a z mnohých jiných měst a hlavně zahraniční návštěvníci trhů ve Vídni, Trnavě, Bratislavě apod. nakupovali tam ročně tisíce kusů moravských vlněných tkanin, které pak vyváželi dále do zahraničí. Proto se státní úřady snažily, aby moravští a slezští obchodníci obesílali ve zvýšené míře všechna významnější obchodní střediska, navazovali tu známosti a pomáhali rozšiřovat objem zahraničního exportu, byť i nepřímou. Dochované doklady o prodeji suken z moravských středisek jsou nejlepším důkazem živého vývozu vlněných tkanin do některých zvláště důležitých obchodních středisek. Z mnoha podobných uvádím příklad z Nového Jičina. Výše bylo uvedeno, že obchodnictvo v tomto městě se zabývalo prodejem suken, která zhotovili jak místní mistři, tak soukeníci z jiných měst ze severovýchodní Moravy. Hlavní směr, kam toto zboží prodávali, byly Uhry. Tak tomu bylo až do poloviny 18. století. V roce 1757 a 1758 prodali novojičínští soukeníci toto množství suken v těchto městech:⁸

⁵ Tamtéž. Zpráva ze zasedání komerčního konsilia z 2. října 1766.

⁶ Tamtéž. Seznam zboží, které banka vyvezla a dovezla za 25 let činnosti — k roku 1775 (bez bližšího data).

⁷ Tamtéž.

⁸ SAB, Gub. C-12-20. Zpráva přerovského krajského subalterna o výrobě suken v Novém Jičíně v l. 1757—1758.

<i>místo</i>	<i>rok 1757</i>	<i>rok 1758</i>
	kusů suken	kusů suken
Vídeň	7200	10 800
Trnava	4503	4 439
Bratislava	100	160
Mikulov	416	290
Linec	580	280
Horní města slovenská	200	200
Na trzích na Moravě	65	70

Na první pohled je nápadný veliký počet suken prodávaných ve Vídni. V těchto letech působil v Novém Jičíně významný obchodní dům Paburgův. Objednával si u novojičínského soukenického cechu každoročně několik tisíc kusů vojenských suken pro vídeňské armádní sklady. Obchodník Paburg byl dodavatelem rakouské armády, která zvláště v letech sedmileté války měla veliké požadavky.⁹ Novojičínská obchodníka prodávali v některých letech na uherských trzích, hlavně v Trnavě, daleko více suken než v letech 1757–58. Podle zpráv půjčovní banky prošlo jen v roce 1761–62 trnavským tržištěm průměrně okolo 10 000 kusů různých druhů suken.¹⁰

V tehdejších státních úřadech bylo popsáno mnoho papíru různými dobrozdániami, návrhy, plány apod., jak zlepšit obchodní spojení s cizinou. S radami přicházeli také obchodníci a jiné osoby, které se tak či onak zajímaly o obchod. Zainteresovaná veřejnost, zejména obchodníci, byli seznamováni s poměry na tržištích v cizině, s celními záležitostmi, s požadavky cenovými a kvalitativními, např. v Itálii, v Polsku a na Balkáně. Státní úřady nabádaly vývozce, aby využívali vhodných spojení, která se jim nabízela, a zvyšovali obrát, nedávali se odradit konkurencí jiných obchodníků a snažili se vytlačovat cizí zboží i z trhů těžce dostupných, např. v Turecku, kde si udržovali dominující postavení Francouzi a Angličané. V roce 1763 zjistily státní úřady, že z Moravy bylo v uplynulém roce posláno do Terstu za 47 961 zl. různých výrobků. Z této částky připadalo na vlněné tkaniny 23 686 zl.¹¹ Vývoz do Terstu se zdál státním činitelům příliš malý, takže apelovali na moravské obchodníky, aby využívali všech výhod, které jsou jim poskytovány v terstském přístavu, a navazovali další obchodní spojení. Bilance za rok 1762 nebyla opravdu nijak uspokojivá, protože dovoz různých produktů z Terstu na Moravu vysoce převyšoval vývoz. Činil celých

⁹ Tamtéž.

¹⁰ HkA, fasc. 61. Zpráva půjčovní banky o obchodě novojičínských obchodníků (bez data, asi z počátku 60. let 18. stol.).

¹¹ SAB, Kom. kons. 1763-I8 a C6.

108 962 zl.¹² Moravští obchodníci souhlasili s rozšířením obchodních vztahů s Terstem, uváděli ovšem některé vážné překážky, které tomu bránily. Hlavním vývozním artiklem byla sukna a plátno, avšak v posledních letech spotřebovaly mnoho vlněného zboží rakouské armády, jejichž zásobování se dělo převážně na úkor zahraničního vývozu.¹³ Většina rad udělovaných státními orgány, byť dobře míněných, příliš neprospěla rozšíření vývozu. Každý obchodník se řídil svými možnostmi a snažil se zvýšit obrát podle okamžitých podmínek na trzích. Přímý vývoz do ciziny nebyl jednoduchý. Obchodník, který hodlal navázat spojení s cizími zákazníky, musel mít jednak prostředky k obesílání zahraničních trhů, na nichž se uzavírala většina spojení. Často jedna neúspěšná cesta pohltila výnos z obchodu za mnoho měsíců. Proto důležitým impulsem pro vývoz vlněných tkanin do zahraničí byly odměny. V roce 1768 bylo oznámeno císařským přípisem, že za každý kus sukna dlouhého aspoň 20 loket, které bylo prodáno do ciziny, zvláště však do Německé říše a do Sedmihradska, bude udělena odměna ve výši 1 zl.¹⁴ Není pochyb, že obchodníci, kteří již měli spojení se zahraničím, se snažili prodat co nejvíce kusů. Také ostatní, kteří obchodovali jen v zemích náležejících k rakouské monarchii, hledali cestu, jak dostat svá sukna za hranice. Odměna nabízená státem byla totiž tak veliká, že kryla značnou část nákladů spojených s vývozem. Podle zpráv o vyplacených prémiech, zdaleka ne úplných, byl přímý vývoz moravských suken do zahraničí pozoruhodný. Za dva roky udělily státní úřady prémie asi za 5000 kusů suken.¹⁵ Kam všude vyváželi moravští obchodníci tyto výrobky? Odpověď dávají výkazy o přiznaných odměnách.¹⁶

R o k 1 7 6 9 :

<i>jméno obchodníka</i>	<i>místo</i>	<i>počet kusů</i>	<i>prodáno</i>
I. Habermann	Jihlava	20	Bolzano
Heintz a Rosenkranz	Brno	878	Terst, Řím
A. Scholtz	Brno	391	Terst
P. Kutzmögel	Jihlava	314	Norimberk
A. Hochhäusel	Třebíč	93	Švýcarsko
Rockert	Fulnek	497	Terst, Itálie
Werner	Svitavy	317	Augšpurk
Latke	Fulnek	415	Terst, Itálie
Richlý	Jihlava	17	Německo

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž. 1768-T4. Vídeň, 7. září 1768.

¹⁵ Tamtéž. Bylo to za období od května 1769 do září 1771.

¹⁶ Tamtéž.

Rok 1771 :

Rockert	Fulnek	204	Itálie
Hartzel	Holešov	494	Polsko
Schwartz	Jihlava	100	Bern
Zellibor	Frýdek	351	Polsko
Kutzmögel	Jihlava	191	Norimberk
Werner	Svitavy	98	Augšpurk
Schwartz	Jihlava	49	Bern
Latke	Fulnek	198	Terst, Itálie
Heintz a Rosenkranz	Brno	75	Terst, Itálie
Hertzka	Holešov	117	Polsko
Drischer	Příbor	93	Polsko

Mnohonásobně více moravských vlněných tkanin se dostalo do zahraničí prostřednictvím jiných vývozců, obchodníků z Rakous, Uher, Haliče apod. Je více než pravděpodobné, že s rozmachem moravského a slezského vlnářství ve 2. polovině 18. století se rozšířilo i přímé spojení zdejších obchodníků s cizinou. Statistické údaje nám však nedávají možnost vyčíslit množství suken a jiných vlněných tkanin, které se vyvážely z Moravy a ze Slezska. Tehdejší státní orgány, které jediné mohly statisticky zachytit přímý vývoz do zahraničí, to samy nevěděly. Výkazy o prémiích za vyvezená sukna jsou pouze ze tří let. Pak byl tento příspěvek zrušen. Manufakturní tabulky ze sklonku 18. století obsahují pouze částečné údaje o vývozu. Bezpečný důkaz o růstu přímého zahraničního obchodu s vlněnými tkaninami skýtá však manufakturní výroba. Na trzích v Itálii, Německu, v Turecku i v Polsku se střetávali moravští a slezští vývozcí vlněných tkanin se silnou konkurencí. Byla tam sukna a cajky ze Saska, z Pruského Slezska a vyhlášené zboží nizozemské, francouzské a anglické. Moravské vlněné zboží mělo dobré jméno především v blízkém sousedství, v Uhrách, Polsku a Rakousích. Do poloviny 18. století sortiment moravských suken hrubších kvalit vyhovoval poptávce právě v těchto oblastech. Avšak při pronikání na trhy, na nichž již byli silní partneři jiní, Sasové, Angličané apod., neměly zdejší vlněné výrobky přílišné naděje dotud, dokud sortiment tohoto zboží nebyl bohatší a celkový vzhled neodpovídal zcela jiným požadavkům, než jaké byli zvyklí uspokojovat moravští cechovní řemeslníci. Cizí manufaktury nabízely k prodeji zboží všech kvalit a barev, zatím co moravská sukna, byť kvalitní, měla mnoho závad, hlavně co se týče vzhledu, konečné úpravy a sortimentu. V tomto směru znamenala veliký krok vpřed manufakturní výroba. Moravské vlnářské manufaktury se specialisovaly na výrobu jemných druhů suken a jiných vlněných tkanin. Byly vybaveny lepšími nástroji, než měl k dispozici kterýkoliv soukenický mistr. Pracovali v nich specialisté cizí

i domácí. Dělna práce v manufakturách umožňovala mnohem pečlivější přípravu a provedení všech výrobních procesů. Ani sebeschopnější mistr nezískal tolik zručnosti, aby dokázal stejně dobře tkát, připravovat vlnu, napínat sukna a po případě je i barvit. V manufakturách se účastnilo složitě výroby mnoho skupin pracovníků majících k dispozici dobré nástroje. V těchto dílnách se uplatňovala snadněji než u malovýrobců lepší technologie. Moravské a slezské vlnářské manufaktury, zvláště v posledních desetiletích 18. století, dodávaly na trhy tkaniny všech druhů: jemná, drahá sukna, šatovky, tkaniny zahrnované pod název cajky, apod. Sortiment zboží hlavně ve větších manufakturách byl nadmíru pestrý. Také vzhledově byly tyto výrobky, aspoň některé, zcela na výši a dodnes je nutno se obdivovat jasným a vkusným barvám manufakturního zboží.¹⁷ Pracovníci v manufakturách měli výtečné výsledky i pokud šlo o kvalitu suken a cajků. Zpočátku sice bylo slyšet stížnosti na jakost výrobků, např. z první brněnské soukenické manufaktury. Avšak i v ní po několika letech dokázali její pracovníci zhotovit zboží, které úspěšně soutěžilo s výrobky nizozemskými a francouzskými. Z později vzniklých brněnských a vůbec moravských vlnářských manufaktur, v nichž pracovali již zkušení odborníci, vycházelo zboží hodnotné a schopné konkurence. Manufakturní podnikatelé hledali uplatnění pro drahé vlněné výrobky na vnitřních trzích. Avšak koupěschopnost širokých mas obyvatelstva nedávala nijakou naději na přílišný úspěch, takže se otvírala jediná cesta: hledat odbytiště v zahraničí. Z moravskoslezského prostředí skýtá nejlepší obraz o úsilí při pronikání do zahraničí první brněnská manufaktura. V počátečních fázích její existence dovedla půjčovná banka, mající rozsáhlé obchodní styky, prodávat všechna sukna zhotovovaná ještě v nevelkém množství. Avšak již druhé vedení banky si nevědělo rady se zbožím, které bylo příliš drahé a mělo některé kvalitativní chyby. Nejkritičtějším obdobím však byla léta, v nichž byla soukenická manufaktura vedena společností brněnských obchodníků. Objem výroby se sice zvětšil, avšak odbyt byl malý. Tehdejšímu vedení se nepodařilo navázat dostatečně účinná spojení ani s místními odběrateli, ani v zahraničí, takže manufakturní sklady byly přeplněny ležáky, v nichž byly vázány provozní prostředky. Ani státní pomoc ve formě objednávek nebyla s to prolomit nehybnost odbytu a tak uchránit soukenickou manufakturu od úpadku. Teprve iniciativní Köffiller přinesl zásadní obrat. Provedl změny v organizaci výroby, doplnil kádr pracovníků o schopné odborníky a tak docílil, že zboží bylo kvalitnější a cenově se vyrovnalo výrobkům manufaktur domácích i zahraničních. Köffiller zároveň vyvinul velkou aktivitu při pronikání na zahraniční trhy. V někte-

¹⁷ Srovn. např. vzorkovnice první brněnské soukenické manufaktury. SAB, Kom. kons. 1763-T13.

rých velkých městech v rakouské monarchii zřídil sklady, které plnily úkol obchodních kancelářů. Významný byl sklad ve Vídni a v Bolzanu.¹⁸ V dalších místech, hlavně v zahraničí, měla brněnská soukenická manufaktura síť komisionářů. K předním z nich náležel obchodní dům Ahrens a spol. v Cařihradě a Baldini a syn ve Florencii.¹⁹ Prostřednictvím skladů a akcionářů měl Köffiller spojení s obchodními kruhy v mnoha zemích. Kromě toho brněnská manufaktura posílala na důležité trhy doma a v zahraničí své zástupce se zbožím a ti je na místě prodávali. Avšak již na sklonku 70. let a pak v dalším desetiletí se v této manufaktuře pracovalo převážně jen pro objednávky, které zasílali komisionáři, sklady, popř. již rozvětvená klientela tohoto podniku. To bylo znamením, že původní nesnáze byly zcela překonány, ba naopak, v mnohých letech nestačila kapacita brněnské manufaktury vyhovět všem požadavkům. Na přelomu 70. a 80. let 18. století se pohybovala roční produkce Köffillerova podniku okolo 1000—1400 kusů suken.²⁰ V době od 1. června 1780 do 28. února 1781 bylo odesláno 943 kusů suken objednaných různými zákazníky. Do konce května 1781 expedoval brněnský manufakturní sklad komisionářům a obchodním domům dalších 339 kusů.²¹ V roce 1782 produkce stouplá a na krytí objednávek byly poslány již 1904 kusy.²² Zajímavý je pohled na místa, odkud docházely objednávky větší a nejčastější. V roce 1782 Köffillerova manufaktura pracovala na těchto zakázkách:

<i>místo</i>	<i>počet kusů</i>	<i>místo</i>	<i>počet kusů</i>
Vídeň	440	Bratislava	114
Lvov	65	Gorice	10
Laybach	40	Št. Hradec	16
Klagenfurt	28	Brno	65
Varšava	68	Insbruk	18
Poznaň	13	Cherson	120
Lublín	32	Cařihrad	674
Olomouc	77	Komárno	16
Lipsko	69	Opava	15
Stein	28	Temešvár	21
Praha	15	Znojmo	4
Krakov	13	Altofen	16
Pešť	30	Štávnice	4

¹⁸ SAB, Gub. C-12-45. Bilance soukenické manufaktury ze 7. října 1776. Inventář soukenické manufaktury z roku 1779.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž. Přehled o výrobě v brněnské soukenické manufaktuře v l. 1772—1780.

²¹ Tamtéž. Měsíční výkazy objednávek.

²² Tamtéž.

Největší zakázka byla pro Cařihrad. Cařihrad byl pro Köffillerovu manufakturu jedním z hlavních míst, kam se její zboží posílalo, a předčil dokonce i Vídeň s početným obchodnictvem a důležitými trhy. Rok 1782 nebyl nijak výjimečný, neboť zakázky pro Cařihrad se i po roce 1782 až do počátku rakousko-turecké války dále zvětšovaly. Např. jen za říjen 1785 objednali zájemci z Cařihradu v brněnské manufaktuře 150 kusů londrinu.²³

O rozsáhlosti přímého obchodního spojení Köffillerovy manufaktury svědčí rovněž výkaz o prodeji suken z let 1772—1780. V průběhu těchto let bylo vyrobeno celkem 5963 kusů jemných suken.²⁴ Z tohoto množství se prodalo nejvíce v těchto městech.²⁵

<i>místo</i>	<i>počet kusů</i>	<i>místo</i>	<i>počet kusů</i>
Bratislava	289	Klagenfurt	141
Pešť	87	Gorice	59
Vídeň	3526	Laybach	63
Kremže	10	Bolzano	32
Linec	31	Florencie	47
Trnava	24	Praha	61
Košice	31	Krakov	2
Štávnice	17	Cařihrad	28
Temešvár	17	Brno	625
Olomouc	215	Opava	79
Znojmo	23	Kroměříž	126
Šternberk	14		

Z tohoto přehledu je na prvý pohled patrné, že v letech 1772—1780 se většina zboží z Köffillerovy manufaktury prodávala ve Vídni a v dalších městech rakouské monarchie. Na tureckých, polských a italských trzích byl ještě slabý odbyt, ač již tehdy se tu a tam prodalo několik kusů v Cařihradě, Florencii a Krakově. Není pochyb, že vídeňští, hradečtí, bratislavští a jiní obchodníci dodali část zboží koupeného v brněnské manufaktuře za hranice. Avšak již objednávky v roce 1782 ukazují veliký pokrok při vývozu do zahraničí. Cařihrad, Varšava, Lvov, Lublin, Cherson se objevují ve všech dalších soupisech zakázek, na nichž maňufaktura pracovala. V letech 1785 žádali jemná sukna z Brna, odběratelé z uvedených měst, hlavně z Cařihradu, ale také z Bukurešti, Brodů a dokonce i z Petrohradu.²⁶ Je možno říci, že Köffillerova manufaktura dodávala mnohem více zboží do zahraničí než zákazníkům v zemích rakouské monarchie. Jemná sukna z Brna měla největší

²³ Meister, c. d., str. 77.

²⁴ SAB, Gub. C-12-45. Výkaz o výrobě v l. 1772—1780.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ SAB, Míst. sign. 39/3 č. 2110. Objednávky za rok 1785, 1786, 1787. Nejsou však úplné.

úspěch v Cařihradě. Avšak válka s Tureckem znemožnila dodávky do Turecka a výsledkem byly vážné potíže v manufaktuře, které přispěly k jejímu zániku.

Také ostatní brněnské vlnářské manufaktury pronikaly úspěšně na zahraniční trhy. V manufaktuře bar. Mundiho bylo v roce 1791 zhotoveno celkem 2028 kusů suken. Tři čtvrtiny produkce byly prodány na trzích v rakouské monarchii, zbytek, 515 kusů, v zahraničí.²⁷ V roce 1798 z celkového množství 6000 kusů suken poslala správa Mundiho manufaktury 2500 kusů do ciziny, hlavně do Polska, Ruska, Itálie a Turecka.²⁸ V manufaktuře Schmalově bylo v roce 1791 zhotoveno 422 kusů suken, ale většinu z nich odkoupili zákazníci v Brně, Vídni a Linci. Jen několik desítek kusů bylo prodáno v Pešti a v Polsku.²⁹ Na počátku 19. století posílaly své výrobky do ciziny, do Itálie, Švýcarska, Ruska a Turecka, manufaktury Offermannova, bar. Mundiho, Biegmannova a v menších množstvích i jiné. V roce 1804, ač vývoz do zahraničí byl ztížen válečnými poměry, vyvezli brněnští manufakturéři 3132 kusů vlněných tkanin do zahraničí.³⁰ Manufaktura v Náměšti nad Oslavou byla ve spojení s obchodníky v Turecku a v Rusku.³¹

Také moravští a slezští obchodníci měli při prodeji suken a cajků v cizině na sklonku století úspěchy. Např. obchodníci z Nového Jičína prodali v roce 1791 více než 1400 kusů suken v Polsku a dalších několik tisíc v Haliči. Z Místku bylo posláno do Itálie okolo 1770 kusů.³² Ve stejném roce bylo posláno do Turecka 2500 kusů suken.³³ V letech 1794–1797 činila částka za sukna vyvezená z Jihlavy do Německa, Švýcarska a Itálie 1 123 785 zl.³⁴

Hlavními trhy pro moravské a slezské obchodníky se sukrem i vlnářské manufaktury však zůstaly po celou druhou polovinu 18. století Uhry, Rakousy a na sklonku století také Halič. V roce 1791 prodali obchodníci z Příbora 4900 kusů suken v Haliči, 3420 kusů v Uhrách a 2300 kusů v Rakousích. Z Nového Jičína v témž roce bylo prodáno v Uhrách 14 960 kusů.³⁵ Obdobně bychom mohli jmenovat další města, např. Bilsko, Opavu, Krnov, Svitavy, Mor. Třebovou aj.

²⁷ Tamtéž, č. 2094. Manufakturní tabulky brněnského kraje za rok 1791. Podle míst bylo prodáno: Modena 82 kusů, Lublín 138, Krakov 95, Varšava 75, Cařihrad 26, Terst 21, Petrohrad 78 kusů.

²⁸ Tamtéž, č. 2057. Manufakturní tabulky brněnského kraje za rok 1798.

²⁹ Tamtéž, č. 2094. Manufakturní tabulky brněnského kraje za rok 1791.

³⁰ HkA, fasc. 54, manufakturní tabulky brněnského kraje za rok 1804.

³¹ Tamtéž, manufakturní tabulky znojemského kraje za rok 1802.

³² SAB, Míst. sign. 39 č. 2094. Manufakturní tabulky přerovského kraje za rok 1791.

³³ Tamtéž, manufakturní tabulky těšínského kraje za rok 1791.

³⁴ HkA, fasc. 98/1. Zpráva jihlavského soukenického cechu z března 1799.

³⁵ SAB, Míst. sign. 39 č. 2094. Manufakturní tabulky přerovského kraje za rok 1791.

Ve 2. polovině 18. století se zvětšil vývoz moravskoslezského vlněného zboží do ostatních zemí rakouské monarchie. Manufakturní výroba přispěla k podstatnému zvýšení exportu do zahraničí, zejména do Turecka, Polska a Itálie. Vlnářské manufaktury v Brně již na sklonku 18. století dokázaly položit základy budoucímu rozsáhlému exportu vlněného zboží, především do Turecka.

Bavlnářská produkce moravských manufaktur kryla spotřebu na trzích v zemích rakouské monarchie. Ani velké manufaktury, jako byla letovická, nehledaly zahraniční spojení, protože měly nadbytečnou poptávku v masách místních spotřebitelů.